

Comparative Evaluation of Macro-higher Education Policies of Selected Countries

Ahmad Keykha¹, Gholamreza Zakersalehi²

1. PhD. student of Economics and Finance Management of Higher Education, Department of Educational Administration and Planning, Faculty of Psychology and Education, The University of Tehran Corresponding Author, E-mail: E-mail: ahmadkeykha@ut.ac.ir.
2. Associate Prof. Institute for Research and Planning in Higher Education (IRPHE), Iran, Email: zakersalehi@irphe.ir,

Article Info	ABSTRACT
Article Type: Research Article Received: 2021/04/07 Revised: 2021/10/02 Accepted: 2021/10/30	Objective: The authors of this study seek to make a comparative assessment of macro-higher education policies in six countries. Methods: This qualitative research has been done using George Brady's comparative study method. Based on this, six countries (the Netherlands, France, Malaysia, Singapore, South Africa, and Saudi Arabia) were chosen through a judicative method by Pundits according to the long-term study plan of forty countries at this stage. Taking notes from international documents, reports, articles, and all available documents was the means of gathering data for this research. The stages of this research are divided into four sections: description, interpretation, juxtaposition, and comparison. Results: policies in the Netherlands is the intertwining of quality assurance policies with internationalization. In France, emphasis is placed on policies to attract international students, especially from developing countries. In Singapore, the establishment of a world-class university is emphasized. In Malaysia, innovation in the financial system of universities is becoming a hub for regional higher education. In South Africa, equality, accessibility, and justice are highlighted, and in Saudi Arabia, corporate governance of higher education is focused on. The common points of macro-policies focused more on participatory governance, increasing university independence, university financial development, and performance-based allocation, adapting the higher education system to the labor market, and increasing academic research funding. Conclusion: In examining the macro-policies of the target countries, an intelligent combination of attention to national needs and in line with global trends was observed. In the last two years, due to the Covid-19 crisis turns towards digitalization of e-learning education, as well as the importance of providing financial resources and special financial aid to students are prominent. This flexibility, intelligence, and acceptance of change must also be at the forefront of Iran's higher education policy-making system. Keywords: Comparative Evaluation of Policies, Higher Education Policy, Higher Education Governance, Comparative Study of Higher Education

Cite this article: Keykha, Ahmad; Zakersalehi, Gholamreza (2021). Comparative Evaluation of Macro-higher Education Policies of Selected Countries. *Educational Measurement and Evaluation Studies*, 11 (33): 87- 111 pages.

© The Author(s).

Publisher: National Organization of Educational Testing (NOET)

ارزیابی مقایسه‌ای سیاست‌های کلان آموزش عالی کشورهای منتخب

احمد کیخا^۱، غلامرضا ذاکر صالحی^۲

۱. دانشجوی دکتری اقتصاد و مدیریت مالی آموزش عالی، گروه مدیریت و برنامه ریزی آموزشی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه تهران، ایران. نویسنده مسئول: ahmadkeykha@ut.ac.ir
۲. دانشیار گروه مطالعات تطبیقی و نوآوری در آموزش عالی، موسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی، تهران، ایران، پست الکترونیکی: zakersalehi@irphe.ir

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله:	هدف: نگارندگان این پژوهش درصدد ارزیابی مقایسه‌ای سیاست‌های کلان آموزش عالی در شش کشور جهان بودند.
مقاله پژوهشی	روش پژوهش: این پژوهش کیفی با به‌کارگیری روش مطالعه تطبیقی جرج بردی تدوین شده است. بر این اساس شش کشور (هلند، فرانسه، مالزی، سنگاپور، آفریقای جنوبی و عربستان) با نظر خبرگان براساس برنامه بلند مدت مطالعاتی چهل کشور جهان در این مرحله به شکل قضاوتی انتخاب شدند. ابزار پژوهش برای گردآوری اطلاعات مورد نیاز فیش برداری از اسناد و گزارش‌های بین‌المللی، مقالات و تمام مدارک موجود بود. مراحل این پژوهش به چهار مرحله توصیف، تفسیر، همجواری و مقایسه تقسیم‌بندی می‌شود.
دریافت:	یافته‌ها: بر پایه یافته‌های این پژوهش، از جمله وجوه افتراق سیاست‌های کلان می‌توان در هلند درهم تنیدگی سیاست‌های تضمین کیفیت با بین‌المللی شدن؛ در فرانسه، تأکید بر سیاست‌های جذب دانشجویان بین‌المللی به ویژه از کشورهای در حال توسعه؛ در سنگاپور، استقرار دانشگاه کلاس جهانی؛ در مالزی، نوآوری در سیستم مالی دانشگاه‌ها همراه با تبدیل شدن به قطب آموزش عالی منطقه‌ای؛ در آفریقای جنوبی، ایجاد برابری، دسترسی و عدالت و در عربستان، حکمرانی شرکتی آموزش عالی اشاره کرد. وجوه اشتراک سیاست‌های کلان، بیشتر معطوف به حکمرانی مشارکتی و افزایش استقلال دانشگاه، توسعه مالی دانشگاه و تخصیص بر مبنای عملکرد، انطباق سیستم آموزش عالی با بازار کار، افزایش بودجه تحقیقات دانشگاهی می‌شد.
اصلاح:	نتیجه‌گیری: در بررسی سیاست‌های کلان کشورهای هدف، تلفیق هوشمندانه‌ای از توجه به نیازهای ملی و همراهی با روندهای جهانی مشاهده شد. در دو سال اخیر با توجه به بحران کووید ۱۹ چرخش به سمت دیجیتال شدن آموزش و یادگیری الکترونیکی، همچنین اهمیت یافتن تأمین منابع مالی و کمک مالی ویژه به دانشجویان برجسته است. این انعطاف و هوشمندی و استقبال از تغییر باید در نظام سیاستگذاری آموزش عالی ایران نیز سرلوحه عمل قرار گیرد.
پذیرش:	واژه‌های کلیدی: ارزیابی مقایسه‌ای سیاست‌ها، سیاستگذاری آموزش عالی، حکمرانی آموزش عالی، مطالعه تطبیقی آموزش عالی

استناد: کیخا، احمد؛ ذاکر صالحی، غلامرضا (۱۴۰۰). ارزیابی مقایسه‌ای سیاست‌های کلان آموزش عالی کشورهای منتخب. مطالعات اندازه‌گیری و ارزشیابی آموزشی، ۱۱ (شماره ۳۳)، صفحه ۸۷-۱۱۱.

ناشر: سازمان سنجش آموزش کشور حق مؤلف © نویسندگان.

مقدمه

مطالعات تطبیقی بین‌المللی آموزش عالی به عنوان رویکرد میان رشته‌ای از دهه ۱۹۶۰ و ۱۹۷۰ گسترش یافته و در دهه ۱۹۹۰ به جنبش ویژه‌ای تبدیل شده است. مزایای رویکردهای تطبیقی در آموزش عالی بین‌المللی بارها مورد تأکید دانش پژوهان گوناگون قرار گرفته است (روآدز، ۲۰۰۱). از جمله مزایای این رویکرد، افزایش قابلیت و ظرفیت تعمیم‌پذیری است. در مورد تعداد بیشتری از واحدهای تجزیه و تحلیل، ظرفیت مقایسه‌ای نظام‌مند برای روشن کردن پویایی هر سامانه خاص بهتر از مطالعات موردی برای پر کردن شکاف دانشی است. از طرف دیگر، بحث‌های روش‌شناختی در مورد مقایسه آموزش عالی در سطح بین‌المللی و چگونگی انجام بهترین مقایسه، باعث رشد محبوبیت این گونه از مطالعات شده است (کوسمیتزکی و نوکالا، ۲۰۱۴). در مطالعات تطبیقی، دانشمندان دوست دارند بدانند همکاران آنها در کشورهای دیگر چه می‌کنند، پرسش‌ها و مسائل عمده آنان چیست، چه وجه اشتراک یا افتراقی بین مسائل و چالش‌های آنها با مسائل و چالش‌های خودشان وجود دارد و چه راه‌حلی برای رفع آن اندیشیده و به کار بسته‌اند (معدن دارآرائی، ۱۳۹۶).

ورود این مطالعات به عرصه آموزشی عالی کمک می‌کند تا در یک موضوع خاص، موارد گوناگون بررسی شده و شباهت‌ها و تفاوت‌های پدیده مد نظر در موارد گوناگون واکاوی شود. در نتیجه شناخت و فهم عمیقی از پدیده مورد بررسی فراهم می‌سازد. اهمیت این مطالعات در آموزش عالی به این دلیل است که با مفروض دانستن آموزش عالی به مثابه سامانه‌ای که در کنش و واکنش با دیگر زیرسامانه‌ها و محیط‌ها قرار دارد، با شناخت دقیق عناصر آن و چگونگی بهبود کارایی شان (از راه شناسایی نقاط قوت و ضعف) به توسعه دیگر زیرسامانه‌ها و محیطی که در آن جای گرفته منجر می‌شود. از سوی دیگر، این گونه مطالعات در آموزش عالی به تصمیم‌گیرندگان کمک می‌کند تا با در دست داشتن تجارب و آزمون و خطای این کشورها در طول زمان در آموزش عالی سیاست‌های دقیق و تجربه شده‌ای را بدون هدر رفت منابع و هزینه فرصت تدوین و اجرا کنند. مطالعات تطبیقی با ارائه شناخت دقیقی از پدیده مورد بررسی، شرایطی برای نقد و تحلیل پدیده نیز فراهم می‌سازند و یافته‌های کاربردی‌تر و جامع‌تری به ویژه برای سیاست‌گذاری در آموزش عالی فراهم می‌کنند. بر این اساس، هدف از این پژوهش، ارزیابی مقایسه‌ای سیاست‌های کلان آموزش عالی در شش کشور جهان است. برای دستیابی به این هدف سه پرسش زیر طرح‌ریزی شده است؛

- سیاست‌های کلان آموزش عالی شش کشور مورد مطالعه چیست؟
- سیاست‌های کلان آموزش عالی کشورهای مورد مطالعه چه شباهت‌ها و تفاوت‌هایی با هم دارند؟
- بر اساس سیاست‌های کلان استخراج شده چه توصیه‌های سیاستی برای نهادهای ایرانی می‌توان ارائه کرد؟

1. Rhoades

2. Kosmützky & Nokkala

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

ذاکرحاجی و کیخا (۲۰۱۹) در پژوهشی با عنوان رهیافتی تطبیقی در اهداف آموزش عالی کشورهای منتخب. به مطالعه چند کشور پرداخته‌اند. یافته‌های این پژوهش نشان می‌داد مهم‌ترین اهداف مشترک شامل؛ افزایش مبادلات بین‌المللی، برون‌سپاری بیشتر فعالیت‌ها به بخش خصوصی، پی‌جویی فرصت‌های شغلی آینده دانش‌آموختگان، توسعه سرمایه‌گذاری و حمایت‌های مالی، توجه به دسترسی همگانی، انطباق و هم‌زمانی با بازار کار می‌شد. مرادی و همکاران (۲۰۱۸) در پژوهشی به بررسی مقایسه‌ای امتحانات ورودی به آموزش عالی در ایران با کشورهای منتخب پرداختند و به این نتیجه رسیدند که ایران و ترکیه دارای آزمون‌های متمرکز پذیرش هستند در حالی که کشورهای دیگر امتحانات ورودی غیرمتمرکز دارند. در کشورهای ژاپن و چین، نظام اندازه‌گیری هماهنگی برای پاسخگویی به نیازهای مختلف هر دانشگاه و رشته تهیه و تنظیم شده است. در مناطق مختلف چین محتوای متفاوت آزمون‌ها، معیار عمل برای گزینش دانشجو است. در هلند ارزیابی افراد در مقاطع مختلف از ابتدایی تا آموزش عالی را مرکز تخصصی آزمایش انجام می‌دهد. در انگلستان و استرالیا استفاده از مراکز مختلف آزمون برای مدارس و استفاده از نتایج این مراکز برای پذیرش و ورود به موسسات آموزش عالی رواج دارد. محمدی‌زاده و همکاران (۲۰۱۸) در پژوهشی به تحلیل مقایسه‌ای آموزش عالی فنی مهندسی ایران با کشورهای منتخب پرداختند و به این نتیجه رسیدند که روند توسعه آموزش فنی مهندسی در ایران نسبت به کشورهای منتخب کند و طولانی است. همچنین، بین کشورهای مورد مطالعه از لحاظ محتوای برنامه درسی و روش‌های تدریس تفاوت مشهودی وجود ندارد. تفاوت اصلی بین ایران و کشورهای مورد مطالعه، بی‌توجهی آموزش عالی فنی مهندسی ایران به نیازهای بازار کار و نبود پیوند بین صنعت و آموزش عالی است.

محمدی و همکاران (۲۰۱۷) در پژوهشی به بررسی تطبیقی سازمان‌های هم‌تا با سازمان سنجش آموزش کشور؛ مؤسسه خدمات سنجش آموزشی (ETS)، مؤسسه مرکزی آزمون‌سازی هلند (CITO) و مؤسسه برنامه‌ریزی درسی و ارزشیابی کره جنوبی (KICE) پرداخته و به رهیافت‌های متعددی رسیدند. از جمله وجود نیروی انسانی متخصص و کارآمد و شرایط کاری مبتنی بر تشریک مساعی، تعامل و تبادل فکری، توجه ویژه به پژوهش‌های مرتبط با مسائل نوین روانسنجی و آزمون‌سازی، جامعیت و گستردگی فعالیت‌های سنجشی، طراحی طیف وسیعی از آزمون‌ها متناسب با نیازهای مشتریان، طراحی آزمون‌های استاندارد با هدف پایش پیشرفت فراگیران و توجه به فعالیت‌های بین‌الملل و ارائه خدمات سنجش به کشورهای مختلف در مؤسسه‌های ETS، CITO و KICE بود. کاپانو^۱ (۲۰۱۱) در پژوهشی به تغییرات نقش دولت در شیوه حکمرانی آموزش عالی چند کشور جهان پرداخت و به این نتیجه رسید که در کشورهای انگلیس، آلمان، ایتالیا و هلند دولت کماکان به مداخله خود ادامه می‌دهد و در هیچ یک از کشورها، دولت قدرت سیاست‌گذاری خود را در آموزش عالی از

1. Capano

دست نداده، بلکه شیوه‌های هدایت آموزش عالی را تغییر داده است.

خالق خواه و همکاران (۱۳۹۸) در پژوهشی با عنوان مقایسه تطبیقی شاخص‌های زمینه‌ای و فرهنگی در ایران و ژاپن با تأکید بر تأثیر آن در کیفیت آموزش عالی به این نتیجه رسیدند که از نظر شاخص‌های فرهنگی، ایران با کشور ژاپن تقریباً برابر اما از نظر شاخص‌های زمینه‌ای به ویژه زمینه اقتصادی و زمینه توسعه منابع انسانی، ایران رتبه خیلی پایینی دارد. صباغیان (۱۳۹۸) نیز در پژوهشی به الزامات و پیامدهای تحول حکمرانی آموزش عالی در کشورهای اروپایی پرداخت و به این نتیجه رسید که مسائلی چون جهانی شدن، تغییر ماهیت اقتصاد جهانی، تشدید رقابت‌های اقتصادی از سوی شرکای اتحادیه و غلبه بر پیامدهای بحران اقتصادی به عنوان موضوعات و چالش‌های خارجی و رشد اقتصادی پایین، افزایش نرخ بیکاری، کهن سالی جامعه اروپا، تغییرات آب و هوایی و کمبود منابع انرژی و چالش‌های اجتماعی به عنوان عوامل داخلی موجب تحول در حکمرانی نظام آموزش عالی اروپا شده است. قربانی و همکاران (۱۳۹۳) در پژوهشی به مطالعه تطبیقی ارزیابی کیفیت برنامه درسی آموزش عالی پرداختند و به این نتیجه رسیدند که هدف‌های برنامه درسی آموزش عالی در ایران با برنامه درسی کشورهای مورد مطالعه تشابهات بسیاری دارد از جمله اینکه از نظر تربیت نیروی متخصص و ماهر برای جذب بازار کار، نخبه پروری، پرورش دانشجویان خلاق و نوآور و توانایی تحلیل مسائل، داشتن تفکر انتقادی، تضمین کیفیت است. فضلعلی زاده و همکاران (۱۳۹۱) در پژوهشی به بررسی تطبیقی و تحلیلی نظام آموزش عالی از راه دور در کشورهای انگلستان، هند و ایران پرداختند و به این نتیجه رسیدند که استفاده از تجربیات کشورهای موفق و بومی‌سازی آن و ترسیم چشم‌انداز آموزش عالی از راه دور به دلیل بالا بردن قدرت انتخاب فراگیران، ارتقای جامعیت و ابتکار عمل و توان اثرگذاری نظام آموزش از راه دور در کشورمان به ضرورت رویکرد تلفیقی در تکنیک‌ها و روش‌های آموزش از راه دور و همچنین توجه به اصول و رویکردهای اساسی این نظام که دانشجو محوری و تأکید بر تفاوت‌های فردی در طراحی آموزشی است مهم تلقی می‌شود.

روش پژوهش

پارادایم حاکم در این پژوهش، رویکرد "مسئله گالتون" می‌باشد. مسئله گالتون متذکر می‌شود که جوامع ملی از جهات گوناگون، در هم آمیخته‌اند و پدیده‌های اجتماعی می‌توانند از مرزهای ملی عبور کنند، بدین ترتیب استقلال مشاهدات در پژوهش بین‌کشوری خدشه‌دار می‌شود. این مسئله را اولین بار فرانسیس گالتون در ۱۸۸۹ مطرح کرد. اشاعه فرهنگی، شباهت نظام‌های اجتماعی را دو چندان کرده است (واژه‌نامه آکسفورد^۱، ۲۰۲۰) برخی نویسندگان معاصر معتقدند مسئله گالتون را امروز باید از گذشته جدی‌تر گرفت؛ چرا که پیوندهای سیاسی، اقتصادی و اطلاعاتی که جوامع ملی را به هم وصل می‌کنند از نظر تعداد و چگالی در حال افزایش‌اند و به راحتی موجب جاری شدن پدیده‌های اجتماعی از کشوری به کشور دیگر می‌شوند. در همه

1. Oxford Learners Dictionaries

مطالعه‌های تطبیقی از جمله مقاله حاضر فرض اولیه، مسئله گالتون است زیرا بدون فرض گرفتن وجود شباهت بین نظام‌های اجتماعی، مطالعه تطبیقی بی نتیجه و بلکه ناممکن است. این مطالعه از نوع کیفی و به روش مطالعه تطبیقی انجام شده است. تطبیق و مقایسه به عملی اطلاق می‌شود که به منظور یافتن وجوه اختلاف و تشابه، با کنار هم قرار دادن دو یا چند پدیده، آنها را تجزیه و تحلیل می‌کنیم. لذا در رویکردهای جدید روش تطبیقی به مثابه لنز دوربینی است که می‌توان با آن محیط دور و نزدیک را هم زمان مشاهده کرد و به طور مستمر موقعیت خود را نسبت به دیگران سنجید (ذاکرحاجی، ۱۳۹۶: ۸۳). این مطالعه تطبیقی با بهره‌گیری از الگوی چهار مرحله‌ای؛ توصیف^۱، تفسیر^۲، همجواری^۳ و مقایسه^۴ جرج بردی (۱۹۶۹) انجام شده است.

برای انجام این مطالعه تطبیقی شش کشور به عنوان نمونه‌گزینش شدند. برای انتخاب کشورهای نمونه دو نظرگاه مطرح است. نخست طرح بلند مدت و برنامه‌ریزی شده نگارندگان برای مطالعه وضعیت آموزش عالی کشورهای مهم در گام‌های چند گانه که برخی کشورها تاکنون مطالعه شده‌اند. دوم اینکه نظام‌های آموزش عالی کشورهایی نظیر مالزی، سنگاپور و عربستان که با تحولاتی در حال گذار در مقابل رقبای قدرتمند خود در حال رسیدن به سطح بالایی از کارایی و اثربخشی هستند و با این وجود، در مطالعات آموزش عالی به این کشورها توجه کمتری شده است. بر این اساس، نمونه‌های مورد مطالعه به شکل هدفمند و با نظر خبرگان این حوزه با در نظر گرفتن پراکندگی جغرافیایی، شش کشور: هلند، فرانسه، مالزی، سنگاپور، آفریقای جنوبی و عربستان انتخاب شدند. ابزار پژوهش برای گردآوری اطلاعات مورد نیاز، فیش برداری از اسناد و گزارش‌های بین‌المللی، مقالات و سایر مدارک کتابخانه‌ای بود که در سال‌های اخیر منتشر شده است.

جدول ۱: پراکندگی جغرافیایی کشورها

قاره اروپا	قاره اروپا	قاره آسیا	قاره آسیا	قاره آفریقا	قاره آسیا
هلند	فرانسه	سنگاپور	مالزی	آفریقای جنوبی	عربستان

فرایند تحلیل داده‌ها بر اساس الگوی جرج بردی در قالب چهار مرحله انجام شد. در مرحله نخست سیاست‌های آموزش عالی کشورهای مورد مطالعه توصیف شد. با رویکرد مرور نظام‌مند اسناد موجود در پایگاه‌ها و وزارت‌خانه‌های آموزشی کشورهای مذکور جستجو شد. افزون بر این با کلید واژه‌های: سیستم آموزش عالی

1. Description
2. Interpretation
3. Juxtaposition
4. Comparison

هلند فرانسه، سنگاپور، مالزی، آفریقای جنوبی و عربستان در پایگاه‌های مقالات (ساینس دایرکت^۱، اسپرینگر^۲، ویلی آنلاین^۳، اریک^۴، سیج^۵، امرالد^۶) جستجو به عمل آمد. برای توصیف نظام آموزش عالی به دانشنامه‌ها و کتاب‌ها و همچنین پایگاه‌های داخلی مقالات (نورمگز، مگیران، پایگاه جهاد دانشگاهی و پرتال جامع علوم انسانی) جستجو شد. سپس اطلاعات جمع‌آوری شده به تفکیک هر کشور تلخیص و دسته‌بندی شد. در مرحله دوم و تفسیر یافته‌ها، اطلاعات مربوط به هر کشور به تفکیک و به شکل تفصیلی از مقالات پژوهشی، وبگاه‌ها و اسناد بالادستی فیش‌برداری و نگارش شد. در مرحله سوم و همجواری، کنار هم چیدن دو مرحله پیشین انجام شد. بر این اساس، در ادامه دو مرحله قبل یافته‌های همه کشورهای با استفاده از چهارچوب موضوعی محقق ساخته در قالب (سابقه آموزش عالی، ساختار اداری و مدیریتی، سیاست‌های اصلی و کلان) با یکدیگر ادغام شدند. نتایج این بخش در قالب جدول‌ها و نمودارها تلخیص شد. در مرحله پایانی و مقایسه، یافته‌ها بر اساس هدف پژوهش با یکدیگر مقایسه شدند و سپس همخوانی‌ها و تفاوت‌های سیاست‌های نظام آموزش عالی کشورها مشخص و تحلیل شد. فراگرد این مرحله به مانند تحلیل مضامین کیفی به شکل استفرایی در دو بخش انجام گرفت. در بخش نخست به منظور ارزیابی سیاست‌های کلان کشورها، سیاست‌ها به صورت مفاهیم کلیدی (فرایند کدگذاری باز و تکه تکه کردن متون با در نظر گرفتن واحد تحلیل جمله) و به تفکیک کشورها استخراج شد. در بخش دوم، مفاهیم کلیدی با هم ادغام شدند. مفاهیمی که شباهت‌های معنایی داشتند به صورت یکپارچه درآمدند و شباهت‌ها را تشکیل دادند. مفاهیم با افتراقات معنایی نیز به تفکیک هر کشور به عنوان تفاوت‌های اختصاصی در سیاست‌های کشورها ذکر شدند. این تحلیل، بر پایه رویکرد ارزیابی تطبیقی^۷ صورت گرفت. از آنجایی که سیاست‌ها ماهیت کیفی دارند ارزیابی تطبیقی نیز با تأکید بر رویکرد کیفی انجام شده است. با این وجود، در برخی از مراحل الگوی جرج بردی با رویکرد ارزیابی تطبیقی به مقایسه کمی و کیفی کشورهای منتخب نیز در برخی از شاخص‌ها پرداخته شده است.

یافته‌ها

الف) مرحله توصیف و تفسیر

در مرحله نخست، به درآمدی بر آموزش عالی کشورهای مورد مطالعه در جدول (۲) پرداخته می‌شود. سپس به مقایسه تحلیلی-تطبیقی نشانگرهای کلیدی اقتصادی کشورهای مورد مطالعه در جدول (۳) پرداخته می‌شود. در نهایت در جدول (۴) مقایسه نظام آموزش عالی کشورهای منتخب در لیگ‌های مختلف رتبه‌بندی دانشگاه‌ها

1. Science Direct
2. Springer
3. Wiley Online Library
4. ERIC
5. Sage Journals
6. Emerald
7. Comparative Evaluation

انجام شده است.

جدول ۲: درآمدی بر آموزش عالی شش کشور منتخب

کشور و منابع	توصیف
هلند (جنگلبود ^۱ و همکاران، ۲۰۲۰؛ استولکویگ ^۲ ، ۲۰۱۶؛ اخبار بررسی‌های آموزش جهانی ^۳ ، ۲۰۱۸؛ سازمان بین‌المللی سازی ناپیک هلند ^۴ ، ۲۰۱۶؛ دی بوئر ^۵ و همکاران، ۲۰۱۵؛ آلتباچ و دی وایت ^۶ ، ۲۰۱۶؛ شوفر و ال دالی ^۷ ، ۲۰۲۱)	نظام آموزش عالی دودویی است. از نظر مأموریت یا عملکرد، دو نوع دانشگاه، یکی تحقیقاتی و دیگری موسسات آموزش عالی حرفه‌ای وجود دارد. منابع مالی آموزش عالی از سه راه بودجه اصلی عمومی و درآمد حاصل از شهریه، پرداخت‌های عمومی مبتنی بر پروژه و درآمد حاصل از فعالیت‌های قراردادی تأمین می‌شود. تخصیص منابع آموزش عالی بر مبنای عملکرد است. در موضوع تضمین کیفیت، مدل ویژه خود را دارند. نکته مهم درهم تنیدگی سیاست‌های تضمین کیفیت با سیاست‌های بین‌المللی شدن و تأکید زیاد بر جذب دانشجویان بین‌المللی است.
فرانسه (کمیسون اروپایی ^۱ ، ۲۰۱۸؛ ناگی ^۲ و همکاران، ۲۰۱۴؛ یونسکو ^۳ ، ۲۰۱۶؛ دی وایت ^۴ و همکاران، ۲۰۱۹؛ گراپراگاسمک ^۵ و همکاران، ۲۰۱۴)	تاریخ دانشگاه‌های فرانسه از قرون وسطی آغاز می‌شود. دانشگاه پاریس، به عنوان اولین دانشگاه در قرن دوازدهم (۱۱۵۰) تأسیس شد، پس از آن دانشگاه‌های تولوز (۱۲۲۹) و مون‌پلیه (۱۲۸۹) تأسیس شدند. شکل‌گیری و توسعه نظام آموزشی دانشگاه در فرانسه شامل شش دوره است که از دوره اول (تولد دانشگاه) تا دوره ششم (سال ۲۰۰۵ به بعد) تقسیم می‌شود. الگوی غالب دانشگاهی ناپلئونی که در آن دانشگاه به دولت وابسته است و در خدمت دیوان سالاری اداری و نظامی‌گری قرار دارد. سه کارکرد مهم دانشگاه در الگوی ناپلئونی عبارتند از: (۱) تربیت لشکری اداری برای دیوان سالاری دولتی و منفعت نظامی، (۲) تمهید تدارکات علمی و فنی و مدیریتی برای پیاده‌سازی الگوی کلاسیک و نئوکلاسیک توسعه و (۳) تولید و مبادله دانش فنی و ابزاری و خدمات تخصصی از راه آموزش. دولت تأمین کننده اصلی بودجه آموزش عالی فرانسه است. تأمین کنندگان بودجه و میزان آن به این شرح است که دولت (۶۷٫۹ درصد)، مقامات محلی (۱۰٫۷ درصد)، خانوارها (۹٫۵ درصد) و شرکت‌ها (۸٫۸ درصد). تخصیص منابع مالی در این کشور بر اساس شاخص‌های عملکردی است که از سال ۱۹۹۰ شروع شد و شامل شاخص‌هایی در زمینه تدریس، پژوهش و خدمات دانشگاه‌ها است. فرانسه از دهه ۱۹۸۰ اولین نظام ارزیابی کیفیت دانشگاه‌های دولتی را راه اندازی کرد. طبق آمار یونسکو، فرانسه پس از ایالات متحده آمریکا و انگلستان سومین مقصد محبوب دانشجویان بین‌المللی است.

1. Jongbloed
3. Stolkweg
4. World Education News & Reviews (WENR)
5. Nuffic
6. De Boer
7. Altbach & De Wit
8. Schäfer & El Dali
1. European Commission
2. Nagy
3. UNESCO
4. De Wit
5. Grapragasemc
6. MOHE
7. Sack & Jalloun

سنگاپور در شبه جزیره مالزی با آب و هوایی گرمسیری و جمعیتی متنوع در قلب جنوب شرقی آسیا قرار دارد. با پیشرفت فناوری، داشتن سرانه تولید ناخالص داخلی بالا، بیکاری پایین و امید به زندگی بالا علاوه بر تعدادی دیگر از معیارها، در ردیف رفاه، جزو کشورهای رده بالای جهان است. تعامل و هماهنگی میان دولت و بازار را می‌توان با مدل بودجه دانشگاه بیشتر نشان داد. تفکر کارآفرینی در دانشگاه‌های دولتی سنگاپور تشویق می‌شود. کیفیت آموزش دانشگاه بر مبنای چهار راهبرد اصلی سیاست‌سختگیرانه تصدی‌گری، یاداش برای عملکرد خوب آموزشی و پژوهشی، نسبت مطلوب دانشجویان و کارکنان به امکانات آموزشی و تحقیقاتی و سرانجام ارائه آموزش به کارکنان برای ارتقا مهارت‌ها و عملکرد آنها است. سیاست آموزش عالی سنگاپور طی سال‌های متمادی دنبال می‌شود شکل‌گیری سنگاپور به عنوان "قطب آموزش جهانی" با گرایش درک "جهان وطنی" و پیاده‌سازی دانشگاه کلاس جهانی است.	سنگاپور (موهی، ۲۰۱۸؛ سایک و جالون، ۲۰۱۷)
مراحل توسعه آموزش عالی در مالزی شامل سه دوره: اول، دوره استعمار تا استقلال در سال ۱۹۵۷؛ دوم، بعد از شورش‌های قومی در سال ۱۹۶۹؛ سوم، دوره کنونی و جهانی شدن. دو سند مهم راهبردی آموزش عالی مالزی: برنامه راهبردی آموزش عالی ۲۰۰۷-۲۰۱۵ (NHESP) و طرح آموزش مالزی (آموزش عالی) ۲۰۱۵-۲۰۲۵ (NHESP) این اسناد برای اولین بار با هدف هدایت "آموزش عالی به سمت تولید سرمایه انسانی با کیفیت و تبدیل مالزی به عنوان قطب بین‌المللی تعالی آموزش عالی" تدوین شدند. از نظرگاه استقلال دانشگاهی آموزش عالی مالزی به چندین دوره تقسیم می‌شود: ۱) مرحله اول، ۱۹۷۰-۱۹۵۷ (دوره استعمار و اوایل استقلال اولین مرحله)؛ ۲) مرحله دوم، ۱۹۹۰-۱۹۷۰ (جنبش و تلاش‌های آموزش عالی در راستای صنعت)؛ ۳) مرحله سوم، ۲۰۰۷ تا ۲۰۱۰ (طرح چهار مرحله‌ای تحول (NHEAP) است. از منظر مدیریت آموزش عالی مالزی نیز به دو بخش، مدیریت آموزش عالی دولتی و خصوصی بخش‌بندی می‌شود. دولت مالزی سالانه نود درصد بودجه را از راه تخصیص بودجه به تمام مراکز عالی دولتی تأمین می‌کند و ده درصد باقیمانده از محل هزینه‌های دانشجویان تأمین می‌شود. برای تخصیص منابع مالی نیز از شاخص‌های همچون نرخ ثبت نام دانشجویان، کیفیت آموزش و یادگیری، انتشارات، تحقیق و توسعه، حق ثبت اختراع و مجوزها استفاده می‌شود. آرمان اصلی مالزی قرار گرفتن در میان نظام‌های آموزشی پیشرو در جهان است تا در اقتصاد جهانی رقابت کند.	مالزی (ذاکر صالحی، ۱۳۹۱: ۱۳۹۴؛ عزتی، ۱۳۸۸)
بر اساس آخرین اطلاعات موجود در آفریقای جنوبی در مجموع ۴۷۸ موسسه PSET ثبت و تأسیس شده است. اینها شامل ۲۶ دانشگاه عالی دولتی، ۱۲۵ موسسه آموزش عالی خصوصی ثبت شده (PHEI)، پنجاه کالج TVET، ۲۶۸ کالج خصوصی ثبت شده و ۹ کالج CET است. مدیریت و حکمرانی آموزش عالی از رهگذر بودجه عمومی و نظارت دولت انجام می‌شود. سیاست‌های تحولی آموزش عالی این کشور مربوط به دسترسی، عدالت و مشارکت گسترده است. تخصیص منابع مالی مرتبط به برنامه‌ریزی ملی و برنامه‌های سازمانی (چهارچوب بودجه مبتنی بر عملکرد) است. از منظر تضمین کیفیت، سازمان صلاحیت‌های آفریقای جنوبی (SAQA) نهادی قانونی است که با تدوین و انتشار سیاست‌ها و ضوابط ثبت سازمان‌ها بر توسعه NQF نظارت می‌کند.	آفریقای جنوبی (دپارتمان آموزش عالی و آموزش آفریقای جنوبی، ۲۰۲۰)
برنامه‌های آموزش عالی عربستان از نظر ساختاری در هفت دانشگاه، کالج‌های زنان، مؤسسه عمومی نظارت و ۱۷ کالج تربیت مدرس ارائه می‌گردد. گفتمنی است که از این مجموعه، شش دانشگاه زیر نظارت وزارت آموزش عالی و دانشگاه هفتم (دانشگاه اسلامی مدینه) زیر نظارت هیئت وزیران قرار دارد. در سال‌های اخیر نظام مدیریت آموزش عالی عربستان به سوی حکمرانی شرکتی حرکت کرده است. بر اساس سند چشم‌انداز عربستان سعودی، دولت این کشور تا ۲۰۳۰، به دنبال ایجاد تحول اجتماعی در ابعاد مختلف از جمله ارتقاء جایگاه عربستان سعودی در شاخص سرمایه انسانی از رتبه بیست و ششم کنونی به رتبه دهم جهان است. نظام تأمین مالی دولتی در سال‌های اخیر به سمت تأمین مالی از بخش خصوصی در حال چرخش است.	عربستان (اسل، ۲۰۲۰)

1. Department of Higher Education and Training

2. Asel

شاخص‌های اقتصادی نظیر تولید ناخالص داخلی، نرخ مشارکت نیروی کار، اقدامات نوآورانه، شاخص درصد فارغ‌التحصیلان متوسطه که موفق به ثبت‌نام در دانشگاه شده‌اند، صنعت و کارآفرینی (کنش‌های کارآفرینی)، گزارش‌های توسعه انسانی، آمادگی برای فناوری‌های پیشرو، رتبه‌بندی علوم (اسناد یا مقالات منتشر شده)، حقوق مالیکت فکری، شاخص نوآوری جهانی و نظام‌های نوآوری، همگی به ساختار، کارکرد و قدرت آموزش عالی در ارزش آفرینی و نوآوری گره خورده است. برای این ادعا شواهد پژوهشی زیادی هست که نشان می‌دهد آموزش عالی نقشی کلیدی در توسعه این نشانگرها و همچنین توسعه اجتماعی، فرهنگی و سیاسی زیست‌بوم‌های گوناگون دارد (سیماکو و تی^۱، ۲۰۱۹؛ ترادیس^۲ و همکاران، ۲۰۲۰؛ لینکی^۳ و همکاران، ۲۰۱۸؛ مک‌ماهون^۴، ۲۰۱۸) این شواهد توجیه‌کننده سرمایه‌گذاری عظیم کشورها در نظام آموزش عالی است. دلیل پرداختن به این شاخص‌ها در مطالعات تطبیقی آموزش عالی نیز به همین جهت است. در ادامه در جدول (۳) نگارندگان پس از کندوکاو این شاخص‌ها به تفکیک هر کشور به صورت چکیده کشورهای منتخب رار تبه‌بندی کرده‌اند. توان اقتصادی و توان آموزش عالی هر دو بخش مهمی از بافت و زمینه کشورها را نشان می‌دهند.

(جدول ۳: ارزیابی مقایسه‌ای-تحلیلی کشورهای منتخب در شاخص‌های اقتصادی (آمار ۲۰۱۹-۲۰۲۰)

منبع	رتبه‌بندی کشورها	نشنگر
https://tradingeconomics.com	عربستان (۱)؛ فرانسه (۲)؛ مالزی (۳)؛ سنگاپور (۴)؛ هلند (۵)؛ آفریقای جنوبی (۶)	رتبه‌بندی کشورها بر اساس ابعاد گوناگون شاخص تولید ناخالص داخلی
https://www.theglobaleconomy.com	سنگاپور (۷۰/۳۸)؛ مالزی (۶۴/۳۹)؛ هلند (۶۳/۳۹)؛ عربستان (۵۶/۱۹)؛ آفریقای جنوبی (۵۵/۹۹) و فرانسه (۵۴/۹۲)	رتبه‌بندی کشورها بر اساس نرخ مشارکت نیروی کار
https://www.theglobaleconomy.com	هلند (۵۸/۸۰)؛ سنگاپور (۵۶/۶۰)؛ فرانسه (۵۳/۷۰)؛ مالزی (۴۲/۴۰)؛ آفریقای جنوبی (۳۲/۷۰)؛ عربستان (۳۰/۹۰)	رتبه‌بندی کشورها بر اساس شاخص نوآوری
global entrepreneurship monitor	هلند (۳/۶۸)؛ عربستان (۳/۳۹)؛ سنگاپور (۳/۱۶)؛ مالزی (۳/۱۰)؛ فرانسه (۲/۸۵) و آفریقای جنوبی (۲/۴۸)	رتبه‌بندی کشورهای مورد مطالعه از منظر کنش‌های کارآفرینی
http://www.oecd.org/	هلند (۰،۹۴۴)؛ مالزی (۰،۹۷۲)؛ سنگاپور (۰،۹۳۸)؛ فرانسه (۰،۹۰۱)؛ عربستان (۰،۸۵۴)؛ آفریقای جنوبی (۰،۷۰۹)	رتبه‌بندی کشورها مورد مطالعه بر اساس دیاگرام توسعه انسانی
Technology and Innovation Report 2021	سنگاپور (۱)؛ هلند (۲)؛ فرانسه (۳)؛ مالزی (۴)؛ عربستان (۵) و آفریقای جنوبی (۶)	وضعیت کشورهای مورد مطالعه در گزارش جهانی آمادگی برای فناوری‌های پیشرو

1. Symaco & Tee
2. Tradesse
3. Lenkei
4. McMahan

www.scimagojr.com	کشور فرانسه (۲۲۴۹۴۹۸) در جایگاه اول، هلند (۱۱۹۶۹۶۱) در جایگاه دوم، مالزی (۳۲۵۴۷۶) در جایگاه سوم، سنگاپور (۳۱۷۵۹۲) در جایگاه چهارم، آفریقای جنوبی (۳۰۳۸۶۳) در جایگاه پنجم و آخرین جایگاه مربوط به کشور عربستان (۲۱۱۲۶۹)	رتبه‌بندی بر پایه اسناد یا مقالات منتشر شده
https://knoema.com	هلند (۸،۲۸)؛ فرانسه (۸،۲۱)؛ سنگاپور (۸،۴۶)؛ مالزی (۶،۷۲)؛ آفریقای جنوبی (۶،۲۱) و عربستان (۶،۴۶)	مقایسه تطبیقی کشورهای مورد مطالعه از نظر شاخص حقوق مالکیت معنوی
https://www.wipo.int	هلند (۱)؛ فرانسه (۲)؛ سنگاپور (۳)؛ مالزی (۴)؛ عربستان (۵) و آفریقای جنوبی (۶)	مقایسه کشورهای مورد مطالعه از منظر شاخص نوآوری جهانی

نظام‌های رتبه‌بندی زیادی در سطح ملی و بین‌المللی شکل گرفته‌اند که پر استنادترین این نظام‌ها شامل رتبه‌بندی بر اساس عملکرد (CWTS)، نظام رتبه‌بندی لیدن (Leiden)، نظام رتبه‌بندی کیو. اس (QS) و نظام رتبه‌بندی (THES) می‌باشد. در ادامه در جدول (۴) وضعیت و توان آموزش عالی کشورها (تعداد دانشگاه‌های حائز رتبه) به صورت تطبیقی در پیشروترین نظام‌های رتبه‌بندی واکاوی می‌شود.

جدول ۴: ارزیابی مقایسه‌ای جایگاه دانشگاه‌های کشورهای مورد مطالعه در نظام‌های پیشرو رتبه‌بندی دانشگاه‌ها

نظام‌های پیشرو رتبه‌بندی دانشگاه‌ها				کشورهای مورد مطالعه
لیدن (در بین ۵۰۰ دانشگاه برتر)	رتبه‌بندی بر اساس عملکرد (در بین ۵۰۰ دانشگاه برتر)	تایمز (در بین ۵۰۰ دانشگاه برتر)	(در کل رتبه‌بندی) QS	
۱۰	۱۳	۱۳	۱۳	هلند
۱۶	۱۹	۱۷	۴۲	فرانسه
۴	۴	۲	۳	سنگاپور
۲	۵	۱	۳۱	مالزی
۵	۵	۵	۹	آفریقای جنوبی
۳	۲	۳	۱۲	عربستان

در ادامه، برای انجام ارزیابی، داده‌های کیفی (اقتصادی و دانشگاهی استخراج شده) به داده‌های کمی تبدیل شد. این ارزیابی الگوسازی ساده‌ای برای ارائه وضعیت توان آموزش عالی کشورهای منتخب با توجه به شاخص‌های

اقتصادی و دانشگاهی به زبان اعداد است. در این ارزیابی، با منطق عمومی رادار^۱، برای هر کشور در هر یک از ملاک‌ها، عددی از یک تا پنج داده شد (عدد یک معادل خیلی ضعیف، عدد دو معادل ضعیف، عدد سه معادل متوسط، عدد چهار معادل خوب و عدد پنج معادل وضعیت عالی). دلیل انتخاب عدد یک (و شروع نشدن امتیازات از صفر) برای وضعیت «خیلی ضعیف» این است که همه کشورهای مورد مطالعه در همه ملاک‌ها فعالیت‌هایی انجام می‌دهند و هیچ کشوری در هیچ بُعد و ملاکی کاملاً بی برنامه و صفر ارزیابی نمی‌شود. نتایج ارزیابی کمی در جدول (۵) ارائه شده است.

جدول ۵، ارزیابی توان آموزش عالی کشورهای مورد مطالعه بر اساس منطق رادار

مجموع	هلند	فرانسه	آفریقای جنوبی	عربستان	مالزی	سنگاپور	ابعاد توان اقتصادی
۱۵/۱۶	۳	۴	۲	۵	۴	۳	ابعاد گوناگون شاخص تولید ناخالص داخلی
۱۸/۱۶	۴	۳	۳	۳	۴	۵	نرخ مشارکت نیروی کار
۱۹/۳۳	۵	۴	۲	۲	۳	۵	شاخص نوآوری
۱۹/۸۳	۵	۳	۳	۵	۴	۴	کنش‌های کارآفرینی
۲۱/۸۳	۵	۴	۳	۴	۵	۵	دیگرام توسعه انسانی
۱۱/۳۳	۴	۳	۱	۲	۳	۵	آمادگی برای فناوری‌های پیشرو
۱۶/۶۶	۴	۵	۳	۲	۳	۳	اسناد یا مقالات منتشر شده
۱۶/۱۶	۵	۴	۳	۳	۳	۴	حقوق مالکیت معنوی
۱۲/۳۳	۵	۴	۲	۲	۳	۳	شاخص نوآوری جهانی
۱۲	۴	۵	۲	۱	۳	۲	نظام‌های پیشرو رتبه‌بندی دانشگاه‌ها
۱۶/۲۷	۴/۴	۳/۹	۲/۴	۲/۹	۳/۵	۳/۹	مجموع

بر اساس جدول بالا، کشور هلند بالاترین امتیاز در ناحیه توصیفی «بین وضعیت عالی و خوب» و کشور فرانسه و سنگاپور در حد میانی رو به وضعیت «بین عالی و خوب» قرار دارند. کشور مالزی در میانه «بین خوب و متوسط» و کشورهای عربستان و آفریقای جنوبی در سطح «متوسط و ضعیف» ارزیابی می‌شوند.

ب) مرحله همجواری داده‌های کیفی

در جدول شماره (۶) در یک فرآیند استقرایی و اکتشافی جهت‌گیری‌های سیاستی کشورهای هدف بازنمایی شده است.

1. Result, Approach, Deployment, Assessment, Review (RADAR)

جدول ۶، برآیندهای کلیدی سیاست‌های کشورهای مورد مطالعه

کشورهای منتخب	سیاست‌های آموزش عالی	جهت‌گیری سیاستی
هلند	تسهیم قدرت و اختیارات به بخش‌ها برای انجام امور/ ارتقاء کارایی و اثربخشی نظام آموزش عالی/ تغییر ساختاری در نحوه حکمرانی و انجام حکمرانی مشارکتی/ تشکیل کمیته‌های مشاوره دانشگاهی در نحوه حکمرانی دانشگاه/ تشکیل شوراهای و انجمن‌ها برای ذی‌نفعان حکمرانی دانشگاه/ توسعه سیاست‌های مهارت‌آموزی دانشجویان/ انطباق سیاست‌ها برای استقرار دانشگاه کلاس جهانی/ انطباق سیاست‌های آموزش عالی با بازار کار/ پیوند مستمر دانشگاه‌ها با صنایع/ ساز و کار بودجه‌ریزی مبتنی بر عملکرد درون و بین دانشگاه‌ها/ سرمایه‌گذاری بیشتر در تحقیق و توسعه/ تضمین کیفیت آموزش عالی (در آموزش و پژوهش)/ توسعه بخشی به منابع درآمدی دانشگاه/ تأکید بر سیاست‌های جذب دانشجویان بین‌المللی/ تعیین شاخص‌های عملکردی در تخصیص منابع مالی/ جذب درآمد از راه تحقیقات دانشگاهی/ فضا سازی رقابتی در تأمین و تخصیص منابع مالی/ پیوند نظام تضمین کیفیت با سیاست‌های بین‌المللی شدن	هماهنگی تمام بخش‌ها و جمع‌سپاری در تصمیم‌گیری‌ها؛ گره زدن تخصیص منابع به عملکرد و کنش‌های هر واحد؛ در پیش گرفتن سیاست افزایش شهریه برای توسعه مالی دانشگاه؛ ارتقاء ظرفیت و توان بین‌المللی شدن آموزش عالی از راه برنامه‌های آموزشی و درسی، سیاست‌های تضمین کیفیت و سایر سیاست‌ها
فرانسه	افزایش ظرفیت استقلال دانشگاهی و گذار از الگوی ناپلئونی/ خود حکمرانی دانشگاه‌ها/ توجه مداوم به برنامه‌های توسعه سرمایه‌انسانی دانشگاهیان/ تسهیل روند فرایند انتقال دانش‌آموختگان به بازار کار/ بالابردن استانداردهای آموزش عالی/ ارتقاء توان پاسخگویی نظام آموزش عالی به چالش‌های ملی و بین‌المللی/ افزایش بودجه آموزش عالی/ بازمهندسی ساختار تحقیقات دانشگاهی/ توسعه سیاست‌های بین‌المللی شدن آموزش عالی/ نوآوری در سیاست‌های تضمین کیفیت/ انتخاب سیاست‌هایی برای افزایش اندازه جمعیتی دانشجویان فنی و حرفه‌ای نسبت به دانشجویان دانشگاه‌ها/ پیوند سیستم آموزش عالی با عمومی/ ارتقاء سطح کیفیت زندگی و تحصیلی دانشجویان و اعضای هیئت علمی/ افزایش برنامه‌های کمک مالی و بورسیه تحصیلی برای دانشجویان مستعد/ توسعه طرح سفیر دانشجویی/ مدیریت آموزش عالی با نقش‌آفرینی همه ذی‌نفعان/ بسط‌سازی برای گسترش مشارکت بخش خصوصی در تأمین مالی آموزش عالی/ تخصیص منابع مالی مبتنی بر عملکرد/ استقرار فرهنگ کیفیت	حرکت از الگوی ناپلئونی و کنترل دولتی به خود حکمرانی؛ یکپارچه سازی ساختار پژوهشی دانشگاه‌ها؛ همگرایی و پیوند میان سیاست‌های آموزش عالی با سیاست‌های دانش بنیانی؛ توجه به مهارت‌آموزی و آموزش‌های فنی و حرفه‌ای؛ جهت‌گیری جذب دانشجویان بین‌المللی نخبه به طور خاص از کشورهای کمتر توسعه یافته
سنگاپور	مدیریت استعداد در دانشگاه‌ها/ سیاست‌های حمایتی از استقلال دانشگاه‌ها/ نظام پاداش و تنبیه مبتنی بر عملکرد/ توجه ویژه به نظام‌های تضمین کیفیت/ نظام‌های ارزیابی مبتنی بر عملکرد/ انسجام و هماهنگی بین نظام‌های آموزش عمومی و عالی/ سیاست‌هایی برای توسعه برنامه‌های آموزشی و درسی زبان انگلیسی/ افزایش سهم آموزش عالی از تولید ناخالص داخلی/ توسعه نوآوری‌های منطقه‌ای/ پیوستن به توافقنامه گات/ پیاده سازی دانشگاه کلاس جهانی/ نظام آموزشی چند زبانی، چند فرهنگی، چند نژادی و چند دینی (تأکید بر مقوله تنوع)/ تسهیل مشارکت بخش خصوصی در آموزش عالی/ هدفمند سازی تحقیقات دانشگاه با صنعت/ منابع مالی مبتنی بر عملکرد/ هدایت جریان موقوفات در دانشگاه/ اتخاذ سیاست افزایش شهریه/ افزایش بودجه تحقیقات دانشگاهی	تنبیه‌گرایی و توسعه سرمایه انسانی دانشگاهیان به عنوان پیش‌سازان توسعه کشور؛ حمایت از استقلال دانشگاه با حضور ذی‌نفعان اصلی؛ الحاق نظام آموزش عمومی با عالی؛ ارزیابی مبتنی بر عملکرد ساختار برای پاسخگویی بهتر؛ توسعه نظام آموزش عالی چند گانه با رویکرد چندگانه پذیری؛ پیاده‌سازی دانشگاه کلاس جهانی برای ارتقاء نشان آموزش عالی سنگاپور در سطح بین‌المللی
مالزی	خود حکمرانی دانشگاه‌ها (به صورت جمعی)/ ارتقاء سرمایه‌انسانی دانشگاهیان/ برنامه‌های آموزشی و درسی چند زبانه/ چهارچوبی منسجم برای کنترل و تضمین کیفیت/ افزایش بودجه تحقیق و توسعه/ توجه به استقرار اکوسیستم‌های کارآفرینی/ توسعه همکاری دو جانبه دانشگاه با صنعت/ سازگاری دانشگاه‌ها با شرایط متغیر/ افزایش پاسخگویی دانشگاه‌ها به خواسته‌های خارجی/ توسعه مالی دانشگاه‌ها/ هم‌کنشی و هماهنگی بخش دولتی و خصوصی در آموزش عالی/ افزایش توان رقابتی آموزش عالی در سطح بین‌المللی/ توسعه برنامه‌های آموزشی و درسی با رویکرد میان‌رشته‌ای/ به حداکثر رساندن بازده سرمایه‌گذاری در آموزش عالی/ تدوین سیاست‌های مالی جدید با توجه به غالب بودن سهم بودجه دولتی بر آموزش عالی/ تبدیل شدن به قطب منطقه‌ای و بین‌المللی شدن/ ارتقاء شهرت و نشان آموزش عالی مالزی در سطح جهانی/ ارتقاء جایگاه جهانی تحقیقات دانشگاهی	حکمرانی جمعی با کنشگری همه دست‌اندرکاران، تشکیل فضای کارآفرینی دانشگاه کارآفرین؛ توجه به سازگاری دانشگاه با محیط (دانشگاه سازگار شونده)؛ هم‌کنشی دوسویه دانشگاه با صنعت؛ ایجاد نوآوری در نظام مالی دانشگاه برای ایجاد پایداری مالی؛ توجه به تحقیقات دانشگاهی و افزایش سرمایه‌گذاری در آن با توجه به بازده مالی و ارتقاء سطح آموزش عالی در بازارهای بین‌المللی از مسیر تحقیقات با کیفیت جهانی

جهت‌گیری اصلی سیاست‌های آموزش عالی بر توسعه ملی و فراهم سازی فرصتی برای دسترسی همگانی به ویژه طبقات محروم جامعه به آموزش عالی (با کمک‌های مالی و آموزش‌های مجازی) برای ایجاد جامعه‌ای برابر، مبتنی بر ارزش‌های علمی، اجتماعی، اقتصادی و انسانی	پاسخگویی برنامه‌های آموزشی و درسی به نیازهای اقتصادی/ خود حکمرانی دانشگاه‌ها مبتنی بر نظارت دولت (بدون دخالت)/ تأمین مالی از بخش خصوصی/ توسعه مالی دانشگاه‌ها/ تخصیص منابع مالی بر اساس عملکرد/ ایجاد برابری، دسترسی و عدالت/ حمایت از دانشجویان کم‌برخوردار/ توسعه سیاست‌های چند زبانی/ توسعه طرح‌های کمک مالی به دانشجویان/ تناسب بین سیاست‌های آموزش عالی با سیاست‌های توسعه ملی/ تحقیقات کاربردی و مسئله محور/ بین‌المللی شدن آموزش عالی/ ارتقاء توان و مزیت رقابتی/ تضمین کیفیت برنامه‌های فنی و حرفه‌ای/ انجام تحقیقات با تراز جهانی/ توجه ویژه به همکاری با کشورهای منطقه/ سیاست بین‌المللی شدن در خانه	آفریقای جنوبی
توسعه همکاری درون آموزش عالی و جهانی؛ توجه ویژه به حکمرانی شرکتی همگام با برون‌سپاری آموزش عالی به بخش خصوصی؛ سرمایه‌گذاری برای واردات فناوری‌های سطح بالا؛ توسعه فعالیت‌های کارآفرینی با ظرفیت‌سازی؛ نزدیک کردن نظام آموزش عالی به استانداردهای جهانی	دانشگاه‌ها/ تدوین قوانین نظارت بر تحقیقات دانشگاهی/ توسعه پارک‌های علم و فناوری	عربستان
افزایش مبادلات بین‌المللی با حفظ هویت دینی و انقلابی؛ توسعه فعالیت‌های تجاری‌سازی و تعامل مستمر با صنعت در جهت پاسخگویی به نیازهای بومی؛ توسعه علوم انسانی اسلامی و بومی همراه با حل مسائل جامعه	دستیابی به رتبه‌ی اول منطقه در علم و فناوری و تثبیت آن با اهتمام به تحقق سیاست‌های کلی علم و فناوری؛ افزایش سهم آموزش‌های مهارتی در نظام آموزشی کشور؛ تحول و ارتقاء علوم انسانی به ویژه تعمیق شناخت معارف دینی و مبانی انقلاب اسلامی؛ توسعه و ساماندهی نظام ملی نوآوری و حمایت از پژوهش‌های مسئله محور و تجاری‌سازی پژوهش و نوآوری؛ توسعه نظام جامع تأمین مالی در جهت پاسخ به نیاز اقتصاد دانش بنیان؛ بین‌المللی شدن دانشگاه‌ها با ایجاد شعبه با مشارکت دانشگاه‌های معتبر خارجی و تسهیل تعاملات؛ تحول و ارتقای علوم انسانی در دانشگاه‌ها در ابعاد اسلامی‌سازی، بومی‌سازی، کارآمدی و روزآمدی؛ ایجاد سامانه واحد و یکپارچه اطلاعات علم و فناوری؛ تسهیل مشارکت شرکت‌های دانش بنیان و فناور و فعالان اقتصادی کشور در زنجیره تولید بین‌المللی؛ واگذاری مالکیت فکری، دانش فنی و تجهیزات، بخش دولتی به دانشگاه‌ها؛ تشویق خیرین و وقف کنندگان و رفع موانع موجود و افزایش سهم وقف و خیریه در تأمین مالی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی و فناوری؛ اصلاح ساختارها و نهادهای علم و فناوری و انسجام بخشی به آنها و هماهنگ‌سازی نظام تعلیم و تربیت؛ نهادینه کردن مدیریت دانش و ایتنای مدیریت جامعه بر اخلاق؛ نهادینه کردن نگرش اسلامی به علم و تسریع در فرایندهای اسلامی شدن نهادهای آموزشی و پژوهشی؛ جهت‌دهی آموزش، پژوهش، فناوری و نوآوری به سمت حل مشکلات و رفع نیازهای واقعی و اقتضانات کشور با توجه به آمایش سرزمین و نوآوری در مرزهای دانش؛ متحول‌سازی و ارتقای کمی و کیفی علوم انسانی و هنر؛ توسعه و تعمیق و تقویت آموزش و پژوهش در حوزه علوم پایه	ایران

ج) مر حله مقایسه

در جدول (۷) با توجه به اینکه در بخش سیاست‌های کلان هر کشور بنا بر بر بافت و زمینه، ساختار و الگوی آموزش عالی سیاست‌های خاصی را برای آموزش عالی مد نظر دارند و جوه تفاوت شکل می‌گیرد. همچنین جوه اشتراک این سیاست‌ها استخراج و تحلیل شده است که از جمله می‌توان به این موارد اشاره کرد: توجه به پذیرش حکمرانی مشارکتی و مشارکت همه ذی‌نفعان (اعضای هیئت علمی، دانشجویان، کارکنان، مدیران، هیئت امناء، نمایندگان صنعت و دولت) در ساختار تصمیم‌گیری و سیاست‌گذاری دانشگاه، ارائه چهارچوبی برای انتقال قدرت و تسری آن در تمامی ساختار دانشگاه از پایین به بالا با مشارکت تمام سطوح، تحول در سازوکارهای تأمین و تخصیص منابع مالی در بین دانشگاه‌ها و درون دانشگاه‌ها و تأکید بر مدل‌های بودجه‌ریزی مبتنی بر عملکرد و تعریف شاخص‌هایی بر مبنای کنش و عملکرد هر بخش برای تخصیص منابع مالی، توسعه

تعامل مستمر دانشگاه‌ها با صنایع، انطباق نظام آموزش عالی با نیاز و تقاضای بازار کار برای اشتغال‌زایی، افزایش بودجه آموزش عالی در بخش آموزش و پژوهش (با تأکید بر توسعه بودجه تحقیقات دانشگاهی و همسویی آن با نیازها و مسئله محور بودن) و پی‌جویی و توجه ویژه به برنامه‌های تضمین کیفیت و خلق نوآوری در آن، در بخش وجوه افتراق، سیاست‌های کلان خاص هر کشور برای آموزش عالی آورده شد که بیشتر متأثر از نحوه حکمرانی، فضای گفتمانی درون کشورها و قلمرو جغرافیایی کشورها است و در کارکرد دیرینه دانشگاه‌های هر کشور ریشه دارد.

جدول ۷: ارزیابی مقایسه‌ای-تحلیلی سیاست‌های کلان کشورهای مورد مطالعه

وجوه اشتراک سیاست‌گذاری آموزش عالی ^۱	وجوه افتراق سیاست‌گذاری آموزش عالی ^۲
در میان سیاست‌های کشورهای مورد مطالعه از جمله شباهت‌های سیاستی می‌توان به این موارد اشاره کرد: پذیرش حکمرانی مشارکتی و مشارکت همه ذی‌نفعان (اعضای هیئت علمی، دانشجویان، کارکنان، مدیران، هیئت امناء، نمایندگان صنعت و دولت) در ساختار تصمیم‌گیری و سیاست‌گذاری دانشگاه برای پاسخگویی، ارائه چهارچوبی برای انتقال قدرت و تسری آن در تمامی ساختار دانشگاه از پایین به بالا با مشارکت تمامی سطوح، تحول در سازوکارهای تأمین و تخصیص منابع مالی در بین دانشگاه‌ها و درون دانشگاه‌ها و تأکید بر مدل‌های بودجه‌ریزی مبتنی بر عملکرد و تعریف شاخص‌هایی بر مبنای کنش و عملکرد هر بخش برای تخصیص منابع مالی؛ توسعه تعامل مستمر دانشگاه‌ها با صنایع، انطباق نظام آموزش عالی با نیاز و تقاضای بازار کار برای اشتغال‌زایی، افزایش بودجه آموزش عالی در بخش آموزش و پژوهش (با تأکید بر توسعه بودجه تحقیقات دانشگاهی و همسویی آن با نیازها و مسئله محور بودن)؛ پی‌جویی و توجه ویژه به برنامه‌های تضمین کیفیت و خلق نوآوری در آن	در کشور هلند توجه ویژه‌ای به درهم تنیدگی سیاست‌های تضمین کیفیت با بین‌المللی شدن به منظور ارتقاء نشان و شهرت دانشگاه‌های هلند در بازارهای جهانی شده است. در کشور فرانسه بر سیاست‌های جذب دانشجویان بین‌المللی به ویژه از کشورهای در حال توسعه و باز مهندسی ساختارهای بین‌المللی در آموزش عالی و توسعه طرح‌های بین‌المللی دانشجویی همچون طرح سفیر دانشجویی شده است. در کشور سنگاپور استقرار دانشگاه کلاس جهانی و پیگیری سیاست‌های بین‌المللی با رویکرد ملی (بین‌المللی شدن در خانه) همگام با توسعه نظام آموزش عالی چندگانه مورد توجه است. در کشور مالزی نوآوری در نظام مالی دانشگاه همراه با تبدیل شدن به قطب آموزش عالی منطقه‌ای مورد توجه قرار گرفته است. در کشور آفریقای جنوبی، ایجاد برابری، دسترسی و عدالت، توسعه سیاست‌های چندزبانی، حفظ و بسط حقوق همه افراد (برابری، ارزش‌های مردم‌سالاری، آزادی)، توسعه طرح‌های کمک مالی به دانشجویان و تناسب سیاست‌های آموزش عالی با سیاست‌های توسعه ملی نشان از عزم سیاستی آموزش عالی این کشور بر توسعه ملی و رفع نابرابری‌ها دارد. در کشور عربستان نیز سیاست حکمرانی شرکتی آموزش عالی در سایه خصوصی‌سازی مورد عنایت است

بحث

برای شناخت عمیق بحران‌ها و چالش‌های مشترک آموزش عالی جهان ناگزیر به انجام مطالعات تطبیقی و ارزیابی سیاست‌های کلان و راهبردهای کشورهای گوناگون جهان در مواجهه با این بحران و شیوه‌های بازسازماندهی و سازگاری با آن هستیم. در این پژوهش نیز با انجام ارزیابی مقایسه‌ای سیاست‌های شش کشور از نقاط مختلف جهان کاوشی صورت گرفت تا سیاست‌های کلان آنها احصا شود و از این راه رهنمودهایی برای نظام آموزش عالی ایران ارائه گردد. همچنین با تحقق شعارهای ملی همچون تولید ملی، جهش تولید، اقتصاد مقاومتی، مانع

1. Differences the Policies of Higher Education
2. Similarities the Policies of Higher Education

زدایی و غیره که پیوسته به عنوان گفتمان غالب سیاست‌گذاری کشور بوده‌اند، در غلبه بر تحریم‌های ناعادلانه بین‌المللی، از موضع نظام‌های دانشگاهی، اثربخشی و کنشگری بهتری داشته باشیم.

نکته شایان توجه دیگر در ارزیابی مقایسه‌ای سیاست‌های کلان کشورهای مورد مطالعه، تحلیل نگاه رشد محور (کمی‌نگر) و کیفیت‌محور در سیاست‌های کلان آموزش عالی است. بر این اساس کشورها به سه دسته تقسیم می‌شوند. کشورهای فرانسه و هلند با توجه به سابقه دیرپای آموزش عالی و ساختار اقتصادی-اجتماعی خود سال‌های زیادی است که بر سیاست‌هایی همچون تضمین کیفیت، بین‌المللی شدن تاکید داشته‌اند. در دهه‌های اخیر به دنبال نوآوری و توسعه این سیاست‌ها یا در پیش گرفتن سیاست‌های نوینی همچون دیجیتالی‌سازی آموزش عالی هستند. این امر بعد از وقوع پاندمی کووید-۱۹ بیش از پیش ضروری احساس می‌شود. این کشورها با تغییر دائم و باز تعریف سیاست‌های آموزش عالی، خود را برای جهان ناشناخته پیش رو آماده می‌کنند. دسته دوم کشورهایی هستند که در حال گذار به سمت نگاه کیفیت محور هستند. کشور سنگاپور و مالزی از جمله کشورهایی هستند که در دهه‌های اخیر سرمایه‌گذاری عظیمی در نظام آموزش عالی خود کرده‌اند و رشد کیفی خوبی را تجربه کرده و از مرحله کمی‌نگری سیاست‌ها گذر کرده‌اند و به دنبال توسعه سیاست‌های کیفی محور همچون پیاده‌سازی دانشگاه کلاس جهانی، تبدیل شدن به قطب منطقه می‌باشند. دسته سوم کشورهایی هستند که به سیاست‌های کلان آموزش عالی نگاهی کمی دارند. در آفریقای جنوبی همچنان به دنبال توسعه کمی آموزش عالی و ظرفیت‌سازی برای برقراری عدالت هستند. در کشور عربستان نیز به دنبال خصوصی‌سازی و گسترش مشارکت بخش خصوصی در آموزش عالی با هدف افزایش دسترسی هستند که نشان از جهت‌گیری کمی سیاست‌های کلان این کشورها است. در جدول (۸) به ارزیابی این سیاست‌ها پرداخته شده است.

جدول ۸: ارزیابی مقایسه‌ای رشد محوری (کمی‌نگری) و کیفیت محوری در سیاست‌های کلان کشورهای منتخب

سیاست‌های رشد محور (کمی‌نگر)	سیاست‌های رشد محور و کیفیت محور (کشورهای در حال گذار)	سیاست‌های کیفیت محور
• آفریقای جنوبی • عربستان	• سنگاپور • مالزی	• هلند • فرانسه

در ارزیابی مقایسه‌ای سیاست‌های آموزش عالی کشورهای منتخب در جدول (۸) نوع سیاست‌ها و سطح اجرایی آنها تحلیل شده است. نخست به شناسایی نوع سیاست‌ها پرداخته و سپس سطوح اجرا تشریح می‌شود. انواع سیاست‌ها شامل این موارد است: (۱) زیرساختی: شامل پارک‌های علم و فناوری، مراکز فناوری، مراکز مستندسازی، مراکز رشد تجاری، ایجاد محیط حمایتی و فرهنگ سازی؛ (۲) سیاست‌های عرضه، شامل سیاست‌های حمایت از تحقیقات، ارتقای تحقیقات، مشوق‌های تحقیقاتی و حمایت از سرمایه‌گذاری مخاطره‌پذیر و اعطای وام یارانه‌ای

و کمک‌های بلاعوض به منظور توسعه توانمندی‌های داخلی و ارتقای صادرات؛ ۳) سیاست‌های انتشار: شامل سیاست‌های انتقال فناوری، همکاری‌های علمی و تحقیقاتی، ثبت اختراعات، حمایت از حقوق مالکیت فکری، خریدهای دولتی، خصوصی و استانداردهای فنی؛ ۴) آموزش و توسعه منابع انسانی (انصاری و طباطبائی، ۱۳۸۸) و سطح اجرای سیاست‌ها: الف) کلان: وزارت آموزش یا وزارت تحقیقات و نوآوری؛ ب) سطح میانی: دانشگاه‌ها و ج) سطح خرد: اعضای هیئت علمی و پژوهشگران.

جدول ۹: ارزیابی مقایسه‌ای سیاست‌های آموزش عالی کشورهای منتخب

کشور	نوع سیاست	سطح اجرا
هلند	سیاست‌های عرضه	سطح میانی
	سیاست‌های انتشار	سطح میانی
	سیاست‌های رقابتی	سطوح کلان و میانی
فرانسه	سیاست‌های عرضه	سطح میانی
	سیاست‌های انتشار	سطح میانی
	سیاست‌های رقابتی	سطح کلان
سنگاپور	سیاست‌های آموزش و توسعه منابع انسانی	سطوح میانی و خرد
	سیاست‌های زیرساختی	سطح کلان
	سیاست‌های رقابتی	سطح میانی و کلان
مالزی	سیاست‌های انتشار	سطح میانی و کلان
	سیاست‌های رقابتی	سطح میانی و کلان
	سیاست‌های آموزش و توسعه منابع انسانی	سطح میانی
آفریقای جنوبی	سیاست‌های زیرساختی	سطح کلان
	سیاست‌های انتشار	سطح میانی
	سیاست‌های عرضه	سطح میانی
عربستان	سیاست‌های عرضه	سطح میانی
	سیاست‌های رقابتی	سطح میانی
	سیاست‌های زیرساختی	سطح کلان

با توجه به همه‌گیری بیماری کووید-۱۹ سیاست‌های آموزش عالی کشورهای مختلف جهان بر حسب زیرساخت‌ها و میزان سطح توسعه‌یافتگی، تحولات و پوست اندازی‌های فوری و متفاوتی را تجربه کرده‌اند. در ادامه در جدول (۱۰) بر مبنای اسناد مورد مطالعه، به ارزیابی مقایسه‌ای سیاست‌های آموزش عالی کشورهای منتخب در دوران همه‌گیری بیماری کووید-۱۹ پرداخته شده است.

جدول ۱۰: ارزیابی مقایسه‌ای سیاست‌های آموزش عالی کشورهای منتخب در دوران همه‌گیری بیماری کووید-۱۹

کشورها	تغییر الگو	سیاست‌های تهمید زیرساخت	سیاست حمایتی
هلند	دیجیتالی شدن	تکمیل زیرساخت‌های الکترونیکی	حمایت روانی از دانشجویان
فرانسه	مجازی شدن	توسعه زیرساخت‌ها برای دسترسی همگانی	حمایت مالی و غیرمالی از دانشجویان کم برخوردار
سنگاپور	ترکیبی از آموزش حضوری و مجازی	توسعه زیرساخت‌ها برای دسترسی همگانی	حمایت مالی از دانشجویان برای برقراری عدالت آموزشی
مالزی	مجازی شدن	توسعه و سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌های الکترونیکی و مشارکت بخش دولتی و خصوصی	حمایت مالی از دانشجویان کم برخوردار و تدوین سیاست‌های حمایتی از کیفیت آموزش‌های مجازی
آفریقای جنوبی	مجازی شدن	توسعه زیرساخت‌ها برای دسترسی همگانی با توجه به جمعیت روستانشین	حمایت مالی از دانشجویان برای برقراری عدالت آموزشی
عربستان	مجازی شدن	توسعه زیرساخت‌های الکترونیکی و افزایش مشارکت بخش خصوصی	حمایت مالی و غیرمالی از دانشجویان کم برخوردار و دانشجویان معلول

در جدول (۱۱) ارزیابی تطبیقی کشورهای منتخب بر اساس نسل‌های خلق دانش انجام شده است. تیپ شناسی نسل‌های خلق دانش به سه دسته تقسیم می‌شوند. نسل اول این نظریه‌ها، نوعی نگاه ساده خطی به فرایند تولید دانش دارند که رشد اقتصادی، امنیت و رفاه اجتماعی را نتیجه به وجود آمدن فرصت‌های جدید از راه تحقیقات در علوم پایه و به کارگیری فرصت‌ها برای تولید محصولات و خدمات اقتصادی و اجتماعی می‌دانند. وظیفه دولت‌ها در این رویکرد، حمایت مالی هر چه بیشتر از تحقیقات در علوم پایه است (فشار دانش). در مقابل مدل خطی علم محور، نسل دوم نظریه‌ها بر مدل خطی متکی بر کشش بازار تأکید دارند. به این معنا که ظهور تقاضا در بازار منجر به تولید دانش مرتبط می‌شود (کشش بازار) و نسل سوم در واقع نوعی نگاه نظام‌مند به نوآوری و خلق دانش در محافل دانشگاهی و مجامع سیاست‌گذاری علم و فناوری است. در این نسل خلق دانش از راه یافتن نیاز بازار با فرصت‌های فناورانه ناشی از تحقیقات است. این رویکرد چند بعدی و نظام‌مند است و

ابعاد گوناگون نوآوری و تولید دانش مشتمل بر ابعاد عرضه و تقاضا را در یک تصویر منسجم گرد هم آورده است (تناسب بین عرضه و تقاضا) (مرکز تحقیقات سیاست علمی کشور، ۱۳۹۷).

جدول ۱۱: ارزیابی تطبیقی کشورهای منتخب بر اساس نسل‌های نظریه‌های خلق دانش

کشورهای منتخب	نسل اول (فشار دانش)	نسل دوم (کشش بازار)	نسل سوم (تناسب بین عرضه و تقاضا)
هلند			*
فرانسه			*
سنگاپور		*	
مالزی		*	
آفریقای جنوبی	*		
عربستان	*		

نتیجه‌گیری و پیشنهاد

در بررسی سیاست‌های کلان کشورهای هدف، تلفیق هوشمندانه‌ای از توجه به نیازهای ملی و همراهی با روندهای جهانی مشاهده شد. در دو سال اخیر با توجه به بحران همه‌گیری بیماری کووید ۱۹ چرخش به سمت دیجیتال شدن آموزش و یادگیری الکترونیکی، همچنین اهمیت یافتن تأمین منابع مالی و کمک مالی ویژه به دانشجویان برجسته است. این انعطاف و هوشمندی و استقبال از تغییر باید در نظام سیاست‌گذاری آموزش عالی ایران نیز سرلوحه عمل قرار گیرد.

اکنون بر اساس ارزیابی مقایسه‌ای سیاست‌های کلان کشورهای مورد مطالعه می‌توان آموزه‌های سیاستی و پیشنهادی عملیاتی متناظر برای کشور ایران را متناسب با نهادهای مسئول به صورت جداگانه ارائه داد.

جدول ۱۲: آموزه‌های سیاستی و پیشنهاد‌های عملیاتی متناظر برای ایران

نام نهاد	ماموریت نهاد	یافته های پژوهش	پیشنهاد‌های عملیاتی در قالب برنامه هفتم آ.ع. و سایر اسناد
مجمع تشخیص مصلحت نظام	(تصویب سیاست‌های کلی علم و فناوری / پایش سند چشم انداز)	هم‌راستایی آموزش عالی با تغییر اقتصاد به سمت دانش بنیانی (کشور عربستان، سنگاپور و مالزی)	- تدوین سیاست کلی برای تغییر ساختار صنعت از سنتی به صنعت مبتنی بر دانش - همگرایی بین سیاست های آموزش عالی با سیاست های اقتصاد دانش بنیان - خلق سیاست‌هایی برای سرمایه گذاری مالی در حوزه فناوری های نو و دانش بنیان - تدوین سیاست‌های کلی علم و فناوری با مشارکت عموم ذی‌نفعان، به‌دوراز شعارزدگی و با توجه به واقعیت‌های موجود - کسب تجربه از کشورهای موفق در امر تدوین سیاست‌های علم و فناوری با حمایت از مطالعات تطبیقی
شورای عالی انقلاب فرهنگی	(سیاست گذاری کلان/ نظارت بر مصوبات خود)	حکمرانی مشارکتی در آموزش عالی با حضور همه ذی‌نفعان (کشور مالزی و کشور فرانسه)	- حمایت و عمق بخشی استقلال دانشگاه‌ها و رفع ابهامات و تعارضات موجود - تعیین حدود و مشروعیت بخشی قانونی به ذی‌نفعان چهارگانه (هیئت‌های امناء، اعضای هیئت علمی، دانشجوین و کارکنان) در حکمرانی درون دانشگاه‌ها - بازنگری در قوانین موجود و تدوین قوانین جدید همسو با مشارکتی سازی حکمرانی دانشگاهی - تفویض آیین نامه نویسی به دانشگاه‌ها و مؤسسات پژوهشی - بازنگری در نقشه جامعه علمی کشور با توجه به شرایط جدید - تسهیم و تقسیم قدرت در دانشگاه بر اساس الگوهای مدیریت مشارکتی
کمیسیون آموزش و تحقیقات مجلس	(بررسی و تصویب طرح‌ها و لوایح)	توسعه منطقه‌ای از مسیر آموزش عالی (کشور هلند) پیاده سازی اکوسیستم کارآفرینی دانشگاه کارآفرین (کشور مالزی و فرانسه)	- آینده‌نگری در تدوین قوانین آموزش عالی با نگاه توسعه فضای کارآفرینی دانشگاهی - ایجاد فرایندهای قانونی برای تسهیل ارتباط دانشگاه با صنعت در قالب محیط کارآفرینی - در نظر گرفتن نشانگرهای خلاقیت و حل مسئله در مقررات جذب، ارتقاء و ارزشیابی اعضای هیئت علمی - توسعه ظرفیت‌های قانونی آموزش عالی با توجه به اقتضات زیرساختی و تخصصی منطقه‌ای - ساماندهی ساختار نظام پژوهشی با جهت گیری تخصصی در مناطق متناسب با ظرفیت‌های تخصصی مناطق - توجه ویژه در قانون گذاری‌ها به برنامه‌های توسعه محلی در آموزش عالی و مأموریت‌گرایی
سازمان برنامه و بودجه	(لوایح بودجه سالانه/خط مشی های استخدام)	مدیریت استعداد در آموزش عالی همگام با ارتقاء سرمایه انسانی دانشگاهیان (کشور سنگاپور)	- جذب اعضای هیئت علمی به دور از معیارهای غیر تخصصی - ایجاد کارگروه‌های تخصصی برای جذب اعضای هیئت علمی، پروتکل های حرفه‌ای با نظارت و ارزشیابی مستمر - پیاده‌سازی نظام مبتنی بر عملکرد در پاداش و تنبیه برای ایجاد عدالت سازمانی و افزایش انگیزه در دانشگاه‌ها - استفاده از راهبرد جان‌شین پروری در جایگزینی اعضای هیئت علمی برجسته و بهره‌گیری از دیگر راهبردهای توسعه منابع انسانی همچون (چرخش شغلی، کارراهه شغلی، پایش، مشارکت و کار تیمی، آموزش و یادگیری و مدیریت عملکرد) - استفاده از راهبردهای گوناگونی همچون افزایش فرصت‌های مطالعاتی، برنامه‌ها و کارگاه‌های توانمندسازی و بهسازی اعضای هیئت علمی - ایجاد ارتباط بین بودجه و ارزیابی عملکرد - خروج بودجه از فرایند چانه‌زنی سیاسی و ارجحیت ارزیابی کارشناسی

- سیاست‌گذاری پژوهشی با هدف تجاری‌سازی تحقیقات دانشگاهی - پیاده‌سازی ایده‌گردش‌نخبگان علمی - هدفمندسازی مهاجرت‌های تحصیلی در جهت نیازهای کشور - ایجاد پیوند وثیق بین شرکت‌های دانش‌بنیان و پارک‌های دانشگاهی	افزایش سرمایه‌گذاری و ارتقاء ظرفیت تحقیقات دانشگاهی (کشور مالزی و سنگاپور) همکاری مستمر و دوسویه دانشگاه‌ها با صنایع (کشور فرانسه)	(سیاست‌گذاری فناوری / امورنخبگان)	معاونت علمی ریاست جمهوری
- تدوین سیاست کاربردی ساختن دروس و گنجاندن واحدهای کارورزی برای حضور دانشجویان در صنایع - ایجاد سازوکارهایی برای هدایت تحصیلی هدفمند در پایه‌های پیش از ورود به دانشگاه - تقویت بُعد سیاست‌گذاری علوم با به کارگیری و عضویت سیاست‌پژوهان برجسته در این شورا و کمیته‌های آن - تعیین چشم‌انداز برای حوزه علوم، تحقیقات و فناوری و پایش آن - تعیین سهم هر هدف و مأموریت و نهاد از بودجه علمی کشور به صورت شفاف - ایجاد رابطه ارگانیک بین عتف و سایر دستگاه‌های اجرایی و صنایع بزرگ	برقراری الحاق و پیوند بین آموزش عالی با بازار کار (کشور فرانسه)	(سیاست‌گذاری و انسجام بخشی به پژوهش، آموزش و فناوری)	شورای عالی علوم، تحقیقات و فناوری
- گسترش دوره‌های مشترک بین‌المللی با دانشگاه‌های مطرح دنیا - تقویت و توسعه زبان انگلیسی در رشته‌های تحصیلی مختلف - عضویت و فعالیت در سازمان‌ها و آژانس‌های بین‌المللی - کمک به دانشگاه‌ها برای بین‌المللی کردن برنامه‌های درسی - توسعه برنامه‌های ارزیابی درونی و بیرونی کیفیت در دانشگاه - تضمین کیفیت بر اساس استانداردهای جهانی - تسری فرهنگ کیفیت و ارزیابی در دانشگاه‌ها و نظام آموزش عالی - تغییر در شیوه‌های انجام تحقیقات دانشگاهی همگام با تغییر ساختار صنعت کشور از شکل سنتی به شکل نوین (انقلاب سوم و چهارم صنعتی) - تغییر در شیوه‌های حکمرانی مبتنی بر شرایط کنونی و تحولات فناوری در جامعه در قالب محیط‌های هوشمند - راه‌اندازی رقابت درون دانشگاه‌ها و میان گروه‌های آموزشی و ارزیابی عملکرد به شکل رقابتی - تحول در نظام جبران خدمت و حقوق و پاداش به شکل رقابتی بر پایه عملکرد - سرمایه‌گذاری بیشتر در تحقیقات دانشگاهی - انجام پژوهش‌های مسئله‌گرا در نظام‌های آموزش عالی با تأکید بر رفع نیازها و مشکلات - توسعه زیرساخت‌های پژوهشی دانشگاه‌ها - توسعه پژوهش‌های میان‌رشته‌ای در دانشگاه‌ها - بسترسازی برای نهادینه شدن اخلاق حرفه‌ای و پژوهشی - تعریف فعالیت‌های کارآفرینی در چشم‌انداز دانشگاه‌ها - ایجاد نظام پاداش برای پایان‌نامه‌های مسئله‌محور و مرتبط با مشکلات صنعت در دانشگاه‌ها - توسعه دیپلماسی علم و فناوری در سطح منطقه و جهان - توجه به گفتمان دانشگاه کلاس جهانی در اسناد بالادستی و سیاست‌های کلان - ایجاد و به روز رسانی زیرساخت‌های دانشگاه به ویژه زیرساخت‌های فناوری‌های هوشمند در سطح جهانی - توسعه و رونق دادن به کانون‌های فارغ‌التحصیلان همراه با پایش و رصد وضعیت دانش‌آموختگان	نوآوری در برنامه‌های افزایش و تضمین کیفیت در آموزش عالی (کشور هلند و فرانسه) هوشمند و دیجیتالی سازی آموزش عالی (کشور هلند) نوآوری در برنامه‌ها و سیاست‌های بین‌المللی شدن آموزش عالی (همه کشورها) ارتقاء ظرفیت و توان رقابتی سیستم آموزش عالی (کشور هلند)	سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی و مدیریت آموزش عالی ملی	وزارت عتف

• تنوع بخشی به برنامه‌های درسی با توجه به تنوع اقوام • توسعه برنامه‌های چند زبانه در آموزش عالی • پذیرش تنوع و چند فرهنگی در برنامه‌های درسی آموزش عالی • سیاست‌های اختصاصی در زمینه مذاهب گوناگون در آموزش عالی (پذیرش و جذب) • برابری و عدالت سازمانی بر پایه تنوع و چندگانگی دوره‌ها • توجه هم‌زمان به ارتقای کیفیت و عدالت و محرومیت‌زدایی در مجوزهای تأسیس و گسترش • سخت‌گیری در ضوابط تأسیس رشته • سخت‌گیری در ضوابط تأسیس و توسعه مؤسسات • ایجاد بانک اطلاعات پراکندگی رشته‌ها و دوره‌ها در هر استان	تنوع بخشی با تأکید بر دسترسی به آموزش عالی (کشور سنگاپور و کشور آفریقای جنوبی)	(تصویب و نوگشائی دوره - رشته‌ها در دانشگاه‌ها/تصویب تأسیس مراکز دانشگاهی)	شورای گسترش // شورای عالی برنامه ریزی
• کمک به دانشگاه‌ها برای خود اتکالی مالی • هدفمندسازی ساز و کار شهریه بر اساس توان خانواده‌ها • افزایش مستمر و منطقی سازی بودجه عتف با توجه به رشد علم در منطقه و جهان و اهداف مندرج در اسناد بالادستی • ترویج و توسعه فرهنگ وقف به نهادهای آموزش عالی • تخصیص منابع عمومی مبتنی بر کارایی و عملکرد • برون سپاری برخی از فعالیت‌ها (فعالیت‌های حاشیه‌ای) به بخش خصوصی • کمک به مدیریت هزینه‌ها درون دانشگاه‌ها بر اساس شاخص‌های الویت دار • مهندسی مجدد و بازنگری در ساز و کارهای تخصیص منابع درون دانشگاه‌ها	بازنگری و اصلاح مکانیزم های تأمین و تخصیص منابع مالی در آموزش عالی (کشور هلند)	تخصیص دهنده منابع مالی به دانشگاه‌ها	سازمان برنامه و بودجه
• تکمیل ظرفیت‌های بالقوه رتبه‌بندی جهان اسلام • توسعه بانک‌های اطلاعاتی تخصصی مورد نیاز جهان اسلام • ارتقای کیفی نظام رتبه‌بندی دانشگاه‌های جهان اسلام و افزایش شهرت آن • ایجاد تنوع در شاخص‌های رتبه‌بندی و معرفی دانشگاه‌های کلاس جهانی در ۵۱ کشور مسلمان • پایش وضعیت علم در منطقه به تفکیک رشته و میان رشته‌ها • مشاوره مستقیم به دانشگاه‌ها برای ارتقای کیفیت خود در رتبه بندی‌ها و جذب دانشجوی و تبادل استاد خارجی • کمک به افزایش تحرک علمی دانشمندان مسلمان	ارتقاء استانداردهای آموزش عالی با توجه به استانداردهای دانشگاه‌های کلاس جهانی در رتبه بندی‌های جهانی (کشور سنگاپور)	رتبه‌بندی دانشگاه‌ها	مرکز منطقه‌ای اطلاع رسانی علوم و فناوری

References

- Altbach, P., & De Wit, H. (2018). Are we facing a fundamental challenge to higher education internationalization?. *International Higher Education*, (93), 2-4.
- Ansari, R, Tabatabai, H (2009). The main challenges of emerging technologies policy in Iran. *Quarterly Journal of Parks and Growth Centers*, 22.
- Asel, H. A. (2020). Corporate Governance in Saudi Higher Education According to 2030 Saudi Vision. *Journal of Halal Service Research*, 1(1), 19.
- Capano, G. (2011). Government continues to do its job. A comparative study of governance shifts in the higher education sector. *Public Administration*, 89(4), 1622-1642.
- De Boer, H., Jongbloed, B., Benneworth, P., Cremonini, L., Kolster, R., Kottmann, A., ... &

- Vossensteyn, H. (2015). Performance-based funding and performance agreements in fourteen higher education systems. Center for Higher Education Policy Studies.
- De Wit, H., Rumbley, L., Craciun, D., Mihut, G., & Woldegiyorgis, A. (2019). International Mapping of National Tertiary Education Internationalization Strategies and Plans (NTEISPs): Analytical report.
  - Department of Higher Education and Training, (2020). Strategic plan 2020-2025, Republic of south Africa.
  - European Commission (2018). Higher Education Funding: https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/france/higher-education-funding_en
  - Ezati, M (2009). A review of the experiences of the application of operational budgeting in the higher education system of some countries of the world. *Program and budget*, 13
  - Fazalizadeh, R., Aghazadeh, A & Ghodsi, A (2012). Comparative and analytical study of distance education system in England, India and Iran. *Research in Curriculum Planning*, 9 (32), 28-48.
  - Ghorbani, S., Nili, M & Delbari, S (2014) in a study on the comparative study of evaluating the quality of higher education curriculum. *Higher Education Curriculum Studies*, 5 (9), 90-106.
  - Grapragasem, S., Krishnan, A., & Mansor, A. N. (2014). Current Trends in Malaysian Higher Education and the Effect on Education Policy and Practice: An Overview. *International Journal of Higher Education*, 3(1).
  - Jongbloed, B., Kaiser, F., & Westerheijden, D. F. (2020). Improving study success and diversity in Dutch higher education using performance agreements. *Tertiary education and management*, 26(3), 329-343.
  - Khaleghkhah, A, Teymourzadeh, F & Najafi, H (2020). Comparative comparison of contextual and cultural indicators in Iran and Japan with emphasis on its impact on the quality of higher education. *Letter of Higher Education*, 12 (46), 41-56.
  - Kosmützky, A., & Nokkala, T. (2014). Challenges and trends in comparative higher education: An editorial. *Higher Education*, 67(4), 369-380.
  - Lenkei, B., Mustafa, G., & Vecchi, M. (2018). Growth in emerging economies: Is there a role for education?. *Economic Modelling*, 73, 240-253.
  - Madan Arai, Abbas (2018). Book Review: Comparative Education: Approaches, Methods, and Principles. *Critical Research Journal of Humanities Texts and Programs*, 17 (6), 209-226.
  - McMahan, W. W. (2018). The total return to higher education: Is there underinvestment for

- economic growth and development?. *The Quarterly Review of Economics and Finance*, 70, 90-111.
- Mohammadi, R., Khodaei, E., & Sharifiyeganeh, N. (2017). A Comparative Study of Peer Organizations with the National Education Evaluation Organization: Educational Evaluation Services (ETS), the Netherlands Central Testing Institute (CITO) and the South Korean Institute for Curriculum Planning and Evaluation (KICE). *Iranian Quarterly Journal of Comparative Education*, 2 (4)
  - Mohammadzadeh, S., Azizi, N., & Salehiomran, E. (2018). Comparative analysis of Iranian polytechnic higher education with selected countries. *Iranian Quarterly Journal of Comparative Education*, 2 (4)
  - MOHE. (2018). Kementerian Pendidikan Tinggi Malaysia (MOHE). Retrieved April 3, 2018, from <https://www.mohe.gov.my/>
  - Moradi, N., Mohammadi, R., & Goldasteh, A. (2018). A comparative study of higher education entrance exams in Iran with selected countries. *Iranian Quarterly Journal of Comparative Education*, 2 (4)
  - Nagy, S. G., Kováts, G., & Németh, A. O. (2014). Governance and Funding of Higher Education—International Trends and Best Practices. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 116, 180-184.
  - Nuffic (2016). Dutch education system. Retrieved from <https://www.epnuffic.nl/en/study-and-work-in-holland/dutch-education-system>
  - Rhoades, G. (2001). Introduction to the special section: perspectives on comparative higher education. *Higher Education*, 41, 345–352
  - Sabbaghian, A. (2020). Requirements and consequences of the transformation of higher education governance in European countries. *Public Policy*, 5 (2), 229-247.
  - Sack, R., & Jalloun, O. (2017). Merging and Demerging Education Ministries in Malaysia. *International Higher Education*, 88, 20–22.
  - Schäfer, G., & El Dali, Y. (2021). Trajectories into foreign higher education systems for doctoral candidates from Germany: a comparative study of France and the Netherlands. *Compare: A Journal of Comparative and International Education*, 51(2), 298-314.
  - Scientific Policy Research Center of the country (2019). The Role of Market Attraction in the Knowledge Creation Process (A Review of the Relationship between Economic Institutions and Science Production Institutions in Iran Today): <https://nrisc.ac.ir/en/portfolio/>

- Stolkweg, V. (2016). Higher Education Reform: Getting the Incentives Right. University of Twente. Enschede, the Netherlands.
- Symaco, L. P., & Tee, M. Y. (2019). Social responsibility and engagement in higher education: Case of the ASEAN. *International Journal of Educational Development*, 66, 184-192.
- Tradesse, T., Gillies, R. M., & Manathunga, C. (2020). Shifting the instructional paradigm in higher education classrooms in Ethiopia: what happens when we use cooperative learning pedagogies more seriously?. *International Journal of Educational Research*, 99, 101509.
- UNESCO, U. (2018). Global flow of tertiary-level students. Retrieved July, 5, 2014.
- UNESCO, IIEP (2016). Governance reforms in higher education: A study of selected countries in Africa, iiep/web/doc/2015/04
- Wenr (2018). Education in the Netherlands. <https://wenr.wes.org/2018/12/education-in-the-netherlands>
- Zakersalehi, G (2012). Higher Education Malaysia: Developments and Prospects. *Letter of Higher Education*, 5 (19).
- Zakersalehi, G (2017). A Comparative Study of Academic Management and Leadership Structure: A Case Study of Boards of Trustees. *Iranian Higher Education Quarterly*, 8 (3), 79-110.
- Zakersalehi, G (2018). Iranian University and Identity-Functional Conflict: In Search of a Missing Pattern. *Journal of Fundamentals of Education*, 7 (1).
- Zakersalehi, Gh., Keykha, A. (2019). A Comparative Study in Higher Education Goals of Certain Selected countries. *Iranian Quarterly Journal of Comparative Education*, 2 (3)